

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مركز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

ANALİZ 302
HAZİRAN 2022

SADR'IN İSTİFA HAMLESİ VE SONRASI

BİLGAY DUMAN | FEYZULLAH TUNA AYGÜN

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2022

ISBN: 978-625-8175-02-8

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayın Tarihi: 24 Haziran 2022

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

E-Mail : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı(AA)

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin
5’inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir”

SADR'IN İSTİFA HAMLESİ VE SONRASI

Yazarlar Hakkında

Bilgay Duman

Bilgay Duman 1983'te Ankara'da doğdu. 2011 yılından bu yana Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Programında eğitimini sürdürüyor. Yüksek lisans tezini "Saddam Sonrası Dönemde Türkmenler ve Kerkük" konusunda yazdı. Çeşitli medya kurum ve kuruluşlarında, ulusal ve uluslararası dergi ve gazetelerde makale ve röportajları yer aldı. Katıldığı çok sayıdaki konferansın yanı sıra, sıklıkla Ortadoğu coğrafyasında saha çalışmaları yaptı, Birleşmiş Milletler gözlemcisi olarak Irak ve Afganistan seçimlerinde uluslararası gözlemci ekiplerinde yer aldı. Çalışmalarına ORSAM bünyesinde Irak çalışmaları koordinatörü olarak devam ediyor.

Feyzullah Tuna Aygün

Bahçeşehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. Polis Akademisi'nde yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Çeşitli medya kurum ve kuruluşlarında, ulusal dergi ve gazetelerde makale ve röportajları yer almıştır. Ortadoğu coğrafyasında saha çalışmaları yapmaktadır. ORSAM bünyesinde Uzman olarak çalışmaktadır. İleri düzeyde İngilizce bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

-
- 03** Giriş
 - 05** SADR'IN KRİZİ ÇÖZME TEŞEBBÜSÜ: IRAKLILARA SESLENİŞ
 - 07** İSTİFA HAMLESİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ
 - 11** IRAK PARLAMENTOSUNDA YENİ ARİTMETİK
 - 15** IRAK'I BEKLEYEN SENARYOLAR

GİRİŞ

Irak'ta 2018 yılında yapılan parlamento seçimlerinin ardından ülkede ilk kez parlamentoya girmeye hak kazanan bütün partilerin temsil edilmediği, parlamento içi muhalefetin oluşacağı bir çoğunluk hükûmeti kurulmak istenmiştir. Ancak seçimlerin ardından parlamentodaki en büyük grup, gruplar arası milletvekilleri geçişi nedeniyle tespit edilememiştir. Bu durumda, en büyük iki blok olan Sairun (Sadr Hareketi) Koalisyonu ve Fetih Koalisyonu hangisinin daha büyük olduğunun belirlenememesi nedeniyle uzlaşa adayı olan eski Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Adil Abdulmehdî tarafından hükûmet kurulmuştur. Ancak Abdulmehdî hükûmeti, Ekim 2019 tarihinde başlayan hükûmet karşıtı gösteriler nedeniyle 2003 sonrasında Irak'ta kurulan siyasi düzen içerisinde görev süresini dolduramayan ilk kabine olmuş ve istifa etmiştir. Bu denklem içerisinde ülkede yaşanan başbakanlık krizinde, Muhammed Tevfik Allavi ve Adnan Zurfî'nin hükûmet kurma

çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bunun üzerine Irak İstihbarat Servisi Başkanı Mustafa el-Kazîmi, erken seçim vaadi ile hükûmeti kurmuş, böylece Irak'ta erken parlamento seçimleri 10 Ekim 2021 tarihinde yapılmış ve katılım oranı yaklaşık yüzde 41 olarak açıklanmıştır.¹ Seçimlerin ardından iki aydan daha fazla bir sürenin geçmesinin ardından Irak Federal Yüksek Mahkemesi seçim sonuçlarını onaylamış ve sonuçlar nihai olarak yayımlanmıştır.²

Seçimlerin ardından açıklanan sonuçlara göre Sadr Hareketi 73 milletvekiline sahip olmuş ve 2018 seçimlerinin ardından en büyük bloku oluşturduğunu iddia eden Fetih Koalisyonu ise 17 sandalyede kalmıştır.³ Bu doğrultuda en büyük siyasi oluşum hâline gelen Sadr Hareketi, Sünnilerden oluşan Muhammed el-Halbusî önderliğindeki Takaddum (İlerleme) Koalisyonu ve Hamis Hancer önderliğindeki Azim Koalisyonu'nun oluşturduğu Egemenlik Bloku ve

¹ "Turnout in Iraq's election reached 41% - electoral commission", *Reuters*, 11 October 2021.

² "Iraq's Supreme Court ratifies October election results", *Aljazeera*, 27 December 2021.

³ "Iraq announces full results of parliamentary elections", *Anadolu Ajansı*, 17 October 2021.

Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) ile Vatanı Kurtarma İttifakı'nı kurduğunu ilan etmiştir.⁴ Ancak bu oluşumlar üzerinden seçimi kazanan milletvekili sayısının 155'te kalması hükûmetin kurulması sürecini başlatacak cumhurbaşkanlığı seçimi için yeterli olmamıştır. Diğer yandan Vatanı Kurtarma İttifakı'na karşı bir pozisyon ile ortaya çıkan eski Irak Başbakanı Nuri el-Maliki önderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu ve Bedir Örgütü lideri Hadi Amiri önderliğindeki Fetih Koalisyonu'nun başını çektiği Şii Koordinasyon Çerçevesi en az 70 milletvekiline sahip olmuştur. Bu durum sonucunda ortaya çıkan parlamento aritmetiği hükûmetin Vatanı Kurtarma İttifakı tarafından kurulmasına imkân sağlamamıştır. Diğer yandan, Mukteda es-Sadr, hükûmeti kuramaması üzerine muhalefete geçeceğini açıklamış ve hükûmeti kurması için Şii Koordinasyon Çerçevesi'ne nisan ve mayıs aylarının bir kısmını kapsayacak şekilde 40

günlük süre tanımıştır.⁵ Ancak Vatanı Kurtarma İttifakı'nın hükûmeti kurmasına müsaade etmeyen Irak Parlamentosundaki aritmetik, Şii Koordinasyon Çerçevesi'ne de müsaade etmemiş ve Irak'ta hükûmet kurulamamıştır.

Bu süre içerisinde Sadr tarafından çoğunluk hükûmeti konusundaki direnci ve Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin tüm oluşumlarıyla hükûmet içerisinde temsil edilmek istemesi üzerine Irak'ta seçimlerin üzerinden yaklaşık sekiz ay geçmesine rağmen hükûmet kurulamamıştır. Bu nedenle Kazimi hükûmeti geçici sıfatıyla sadece "günlük işleri" yürütme ödevi ile görevine devam etmektedir. Bu noktada terör örgütü IŞİD sonrası yeniden imar ihtiyacı ve düşük petrol fiyatları nedeniyle etkisi azalan bütçenin ardından fiyatların tekrar yükselmesi ile etkin hâle gelecek 2022 mali yılı bütçesi gibi hayati gelişmelerin de siyasi sorunlara kurban edildiği söylenebilir.

⁴ "The Triple Alliance intends to announce the 'Save a Homeland' bloc", *Search4Dinar*, 15 March 2022.

⁵ "In surprise move, Iraqi cleric steps back for 40 days to let rivals form government", *The Arab Weekly*, 1 April 2022.

SADR'IN KRİZİ ÇÖZME TEŞEBBÜSÜ: IRAKLILARA SESLENİŞ

Mukteda Sadr, Sadr Hareketi'ne bağlı milletvekillerinin istifasını istedi.

Siyasi tikanıklık nedeniyle hükümetin kurulamaması üzerine 9 Haziran 2022 tarihinde Sadr Hareketi'nin Irak parlamentosu Grup Başkanı Hasan el-Athari aynı gün içerisinde Mukteda es-Sadr'ın televizyonda bir açıklama yapacağını ilan etmiştir. Açıklamada Sadr, harekete bağlı milletvekillerini istifaya çağırmasının ötesinde birçok gruba farklı mesaj vermiştir. Bu noktada Sadr, kendisini "Hannana çocuğu" olarak tanımlayarak Şii dinî merci olan babası Muhammed Sadık Sadr'ın Saddam Hüseyin önderliğindeki Baas Partisi rejimine karşı tutumu nedeniyle Necef'in Hannana semtinde iki oğlu ile birlikte öldürülmesine atıf yapmaktadır. Diğer yandan Sadr, ailesinin "Iraklı" pozisyonu ile diğer siyasi oluşumları hedef göstermektedir. Zira Sadr, açıklamasının devamında "İktidar ve siyaset hiçbir zaman benim için hedef olmamıştır. Tek hedefim reform yapmak ve yolsuzluğa bulaşanları açığa çıkarmaktır" ifadelerini kullanarak 2003 sonrası siyasetin merkezine oturmuş yapılar ile kendisi arasında bir ayrım gözetmektedir.

Buna ek olarak Sadr, açıklamasının önceki bölümü ile tutarlı olacak şekilde seçimlerin ardından kullandığı "ne Doğu ne Batı" söylemine

atıfta bulunmakta ve bu nedenle hedef hâline getirildiğini söylemektedir. Zira Sadr'ın "ne Doğu ne Batı" sloganı İran İslam Devrimi'nde kullanılan sloganlardan birisi olmuş, devrim sürecinde Pehlevi hanedanı "İran çıkarlarından ziyade Batı çıkarlarını" temsil etmekle suçlanmış ve yeni rejimin "yeraltı zenginliklerini halkla paylaşma" gibi yenilikler getireceği söylenmiştir. Buradan hareketle, bahsedilen sloganın Sadr tarafından benimsenmesi hem muhalefet döneminde İran'da kalmış Iraklı Şii aktörlere yönelik bir tepkidir hem de mevcut siyasi yelpaze içerisinde Irak çıkarlarından ziyade dış aktörlerin çıkarlarını temsil etmekle eleştirilen aktörlere karşı kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle Sadr, hükümet kurma sürecinde vekil aktörleri üzerinden etkili olan ABD ve İran gibi ülkelerin etkisini reddederek 2018 yılında yapılan parlamento seçimlerinde ortaya çıkan "Iraklılık" vurgusunu sürdürerek dışlanmış hisseden halk kesimlerine hitap etmektedir.

Diğer yandan Sadr, 2021 seçimlerinden önce seçimlere katılmayacağını açıklamasının ardından tekrar seçim yarışına dâhil olmasının motivasyonunu açıklama gerekliliği duymaktadır. Sadr, açıklamasında konuyla ilgili ayrıntılı

Sadr, Şii Koordinasyon Çerçevesi'ne tanıdığı hükûmeti kurma şansının kullanılamaması konusunda, hükûmetin kurulamamasının sebebi olan çoğunluk hükûmeti-ulusal birlik hükûmeti ayrımını gündeme getirmektedir.

bilgi vermemesine rağmen seçim öncesi müzakereler hakkında ipucu vermektedir. Bu noktada Sadr, seçimlerden önce tekrar seçime katılmaları durumunda çoğunluk hükûmeti kurulması yönünde taraflarla bir uzlaşya varıldığına ancak seçimlerin ardından bu taahhüdün yerine getirilmediğine vurgu yaptığı söylenebilir.

Ayrıca Sadr, Şii Koordinasyon Çerçevesi'ne tanıdığı hükûmeti kurma şansının kullanılamaması konusunda, hükûmetin kurulamamasının sebebi olan çoğunluk hükûmeti-ulusal birlik hükûmeti ayrımını gündeme getirmektedir. Zira Sadr, ülkedeki yolsuzluk ve kötü yönetimin nedeni olarak ulusal birlik hükûmetlerini suçlamaktadır. Zira 2003 sonrası kurulan bütün hükûmetler parlamento-daki bütün grupların farklı seviyelerde temsil edildiği ulusal birlik hükûmetleri olmuş, 2018 seçimlerinin ardından Ammar el-Hekim gibi figürlerin hükûmetten desteğini çekmesi ve muhalefette kalacağını açıklaması ile "geçiş dönemi" benzeri bir süreç başlamıştır. 2021 seçimlerinde sandalye sayısı düşen Fetih Koalisyonu ve müttefikleri hükûmette kalarak hem elde ettiği maddi gücü korumayı hem de geçmiş dönem-

lerdeki faaliyetleri için koruma kalkını oluşturmaya amaçlamaktadır. Buradan hareketle, Sadr'ın "geri adım atmaması", Irak'ın tamamını etkileyen bir gerilime neden olmuştur ve Sadr, kendisinin bu ayrımda Irak'ın çıkarlarını temsil ettiğini ifade etmektedir.

Sadr, 2003 sonrasının ulusal birlik hükûmetleri ve 2018 sonrasının uzlaşi hükûmetleri hakkında "Irak, bugün eli kolu bağlı bir hükûmete değil, mutlak bir hükûmete ihtiyaç duymaktadır" ifadesini kullanmaktadır. Sadr, önceki hükûmetleri ve doğalarını eleştirerek, reformların yapılamamasının ve ülkenin durumunun iyileştirilemesinin sorumluluğunu bunlara atmaktadır. Sadr, özellikle 2018 sonrası kurulan hükûmetlerin ayrışan taraflar arasındaki "denge unsuru" olarak ve bu nedenle uzun süreli kararlar almaktan ziyade siyasi aktörlerin taleplerini karşılar bir şekilde hareket ettiğini ifade ederek Irak'ta "gerçek bir hükûmete" ihtiyaç olduğunu açıklamaktadır. Buradan hareketle Sadr'ın Irak kamuoyuna verdiği mesajda birçok kesimi hedef aldığı ve siyasi tıkanıklığı çözmek için yeni bir girişim ortaya koyduğu söylenebilir.

İSTİFA HAMLESİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Mukteda Sadr, Ocak 2022 tarihinde Başbakan Mustafa el-Kazimi ile görüştü.

Irak kamuoyunda Sadr Hareketi'ne bağlı milletvekillerinin istifa edeceğine ilişkin söylentilerin yer alması hükümet krizinde diğer bloklar üzerinde bir baskı unsuru olarak ifade edilmiştir. Ancak Sadr'ın açıklamaları ile milletvekillerinin istifa mektuplarını hazırlayarak Irak Temsilciler Meclisi (Parlamento) Başkanlığına sunması ve istifaların onaylanması, Sadr'ın bu söylentileri bir kaldıraç olarak kullanmak istemiş olmasına rağmen rakip siyasi oluşumları kendi pozisyonuna yaklaştıramaması üzerine gerçekleşmiştir.

Bu duruma ek olarak istifa açıklamasının "Gıda Güvenliğine Acil Destek" Yasası'nın yaklaşık 270 milletvekilinin katıldığı oturumda onaylanmasının⁶ ardından gelmesi ayrıca önem taşımaktadır. Zira Sadr Hareketi'nin desteklediği tasarıya Şii Koordinasyon Çerçevesi'nden de destek gelmiş ve tasarı yasalaşmıştır. Yasa tasarısının parlamentoda onaylanmasının ardından hükümete yaklaşık 17,5 milyar ABD doları harcama yetkisi verilmektedir.⁷ Bu noktada bah-

sedilen rakamın nisan ayında yaklaşık 70 milyar ABD doları olarak açıklanan Irak rezervinin yüzde 25'ine denk geldiği hatırlatılmalıdır. Bu yasa ile Irak hükümeti geçici bütçe olarak kullandığı 2021 mali yılı bütçesinin dışında harcama yapma yetkisine kavuşmaktadır. Diğer yandan 2022 mali yılı bütçesi parlamentoda kabul edilene kadar yürürlükte kalacak yasa ile 15 bin geçici statüde çalışan kişi kadroya geçecektir. Bu noktada atama yapılacak vilayetler arasında IKBY'nin yer almaması, Vatani Kurtarma İttifakı içerisinde Sadr Hareketi ve KDP arasında yeni bir gerilime neden olabilir. Ayrıca aynı yasa ile hükümet, gıda ürünü tedarik etme, gıda karnesi dağıtma, maaş ödeme, akaryakıt ve enerji temin etme konusunda yetkilendirilmektedir. Bu aşamada yasa tasarısına Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin önce karşı çıkmasına rağmen yaklaşık 270 milletvekilinin katıldığı oturuma dâhil olarak olumlu oy kullandığı görülmüştür. Buradan hareketle Vatani Kurtarma İttifakı ve Şii Koordinasyon Çerçevesi arasında bir uzlaşya

⁶ "Iraq's parliament passes emergency food bill", *Reuters*, 8 June 2022.

⁷ "Iraq's parliament passes emergency food bill", *Alarabiya News*, 8 June 2022.

Sadr Hareketi'nin "Gıda Güvenliğine Acil Destek" Yasası ile olası seçimlerde halk desteğini sağlamayı amaçladığı düşünülebilir.

varıldığı düşünülebilir. Zira yasa ile harcanması mümkün olan kaynaklardan merkezî siyasette yer alan aktörler tarafından toplumsal desteğe dönüştürülmesinin amaçlanması ihtimali akla gelmektedir. Diğer yandan Sadr'ın, yasa tasarısına destek verilmesi karşılığında çoğunluk hükûmetinden vazgeçilebileceği ihtimali ortaya çıkmasına rağmen aynı gün gerçekleşen açıklamaları bu ihtimali ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca Kürdistan İslami Birliği Partisi (Yekgirtu) Irak parlamentosu üyesi Cemal Koçer, yasanın yerine getirilmesi istenilen başlıklar için ortaya atılan miktarın üçte birinin yeterli olacağını ve hükûmetin geçici statüde olması nedeniyle kullanılacak bütçenin denetlenmesinin mümkün olmayacağını söylemiştir.

Bu kapsamda Sadr Hareketi'nin "Gıda Güvenliğine Acil Destek" Yasası ile olası seçimlerde halk desteğini sağlamayı amaçladığı düşünülebilir. Bu da Sadr Hareketi'nin gıda tedariki, rantıye politika araçlarını kullanma ve "Irak lehine çalışan kişi" imajı oluşturma gibi araçları kullanarak olası bir erken seçimde daha fazla sandalye elde etme amacını göstermektedir. Diğer yandan hem yasa destek vererek hem de siyasi süreçten çekilerek halkın yanındaki aktör imajını güçlendirmeyi amaçladığı söylenebilir.

Ayrıca aşağıda açıklanacağı üzere, Sadr Hareketi'nin parlamentodan çekilmemesi durumunda da, Şii

Koordinasyon Çerçevesi'nin hükûmeti kuramayacağına inandığı takdirde parlamento dışında muhalefette kalmayı kabul edeceği düşünülebilir. Zira Sadr, bu durumda toplum nezdinde hükûmet kurulamaması başarısızlığının sorumluluğunu Şii Koordinasyon Çerçevesi'ne yükleyerek, bu grup tarafından erken seçimlerin tetiklenmesini bekleyebilir. Bu senaryo itibarıyla Sadr Hareketi'nin "kurtarıcı" figür olarak ortaya çıkması ihtimali artmaktadır. Diğer yandan Sadr, canlı yayında yaptığı açıklama ile Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin hükûmeti kuramaması hâlinde kamuoyunda gündem belirleyici bir yaklaşım ile destek üstünlüğünü almayı amaçlamaktadır.

Buna ek olarak, yasa tasarısının kabul edilmesi hâlinde rantıye faaliyetler ile hükûmetsiz sürecin uzatılmasının ve "karşı" blokun dağılması için zaman kazanılmasının hedeflendiği söylenebilir. Ayrıca Başbakan Mustafa el-Kazimi'nin, yasa ile sağlanan bütçe ile süreç içerisinde görevden el çekmesi engellenmekte ve geçici sıfatı ile görevine devam etmesi sağlanmaktadır. Zira ikinci dönem başbakanlık isteyen Kazimi'nin, görevde kalıp "başarılı olarak" siyasi bir bloka sahip olmamasına rağmen siyasi aktörlerin ve halkın desteği ile veya "uzlaşma adayı" olarak görevini sürdürmesine imkân sağlanabilir. Bu doğrultuda, Kazimi'nin Sadr'ın siyasi manevralarına uyum sağlama ihtimalinin bulunduğu söylenebilir.

Son olarak Sadr'ın, açıklaması ile "diğer" blokun parçalanması ve Sadr önderliğinde çoğunluk hükûmetinin kurulması yönünde yeni bir itici güç oluşturulmak istediği söylenebilir. Ancak Sadr Hareketi milletvekillerinin istifa etmesi durumunda ilgili seçim bölgelerinden seçilen adayların ardından en çok oy alan milletvekili adaylarının yemin ederek milletvekili olarak göreve gelmesi ihtimali Irak'taki genel siyasi denklem içerisinde yeni bir kırılma oluşturmaktadır. Zira, parlamentonun kendisini feshetmesi için de Vatani Kurtarma İttifakı'nın dışından oy alması gerekmektedir. Irak Anayasası'nın parlamentonun feshini düzenleyen 64. maddesi, fesih sürecinin başlatılması için üçte bir tarafından başbakan ve cumhurbaşkanının fikir birliği içerisinde parlamento genel kurulundan salt çoğunluğu almasını istemektedir.⁸ Feshin gerçekleşmesi hâlinde ise

cumhurbaşkanının feshin ardından 60 gün içerisinde ülkeyi yeni seçime götürmesi anayasada yer almaktadır. Bu olasılıklara rağmen Sadr Hareketi'nin siyasetten çekilmesi, hareketin toplumsal desteği göz önünde bulundurulduğunda, olası bir Şii-Şii çatışmasının başlamasına neden olabilecektir.

Bu kapsam içerisinde belirleyici bir kişilik olarak Irak'ın en büyük Şii dinî merci Ayetullah Ali es-Sistani'nin açıklamaları önem taşımaktadır. Zira Sistani'nin "birleşin", "seçimler yenilensin" veya "parlamento kendini fesih etsin" mealinde olası bir mesajı aktörlerin pozisyonunun değişmesine neden olabilecektir. Benzer bir durumun Ekim 2019 gösterilerinin ardından ortaya çıktığı dönem içerisinde Sistani'nin siyasi süreci açıklamaları ile yönlendirmesi, krizin aşılmasında önemli bir rol oynamıştır.

⁸ Irak Anayasası Madde 64:

1. Millet Meclisi, üyelerinin 1/3'ünün istemi veya Başbakanın talebi ve Cumhurbaşkanının onayı üzerinde nitelikli çoğunlukla karar alındığı takdirde fesh olunabilir. Ancak, Başbakan hakkında verilen gensoru önergesi sonuçlandırılmadan Meclis feshedilmez.
2. Millet Meclisi feshedildiği takdirde, Cumhurbaşkanı fesih tarihinden itibaren en çok 60 gün içerisinde ülkede genel seçimlerin yapılması çağrısında bulunur. Bu durumda Bakanlar Kurulu da istifa etmiş addedilir ve günlük işleri yürütmek üzere seçimler yapılana kadar görevde kalır.

IRAK PARLAMENTOSUNDA YENİ ARİTMETİK

2021 seçimlerinin ardından Sadr Hareketi milletvekilleri ilk oturuma kefenle katıldı.

Sadr Hareketi'ne bağlı milletvekillerinin istifa etmesi üzerine Irak Parlamentosundaki aritmetik değişmiştir. Zira, ilgili seçim bölgesinden istifa eden milletvekilinin yerine aynı seçim bölgesinde kazanamayan adaylar arasından en çok oy alan adayların parlamentoya davet edilmeleri ve yemin ederek göreve başlamaları beklenmektedir. Buna rağmen, kadın temsiline sağlanması için seçim yasaınca düzenlenen kadın kotası nedeniyle tartışmaların çıkması beklenebilir. Zira aynı seçim bölgesi içerisinde genel adaylar arasında kadın adayların daha yüksek oy alması nedeniyle seçim bölgeleri arasında aktarılan kadın kotaları olmuştur. Bu kapsamda tekrar özgün bölgelerine kaydırılması gereken kadın kotaları nedeniyle seçimlerin ardından yemin ederek görevine başlayan milletvekillerinin de durumu tartışmaya açılacaktır.

Bu sorunlara rağmen, istifa eden milletvekillerinin kendi seçim bölgelerinden kazanamayan adaylar arasından en çok oy alanların kaydırılması ile birlikte Sadr Hareketi'nin 73 sandalyesinin üç tanesi tekrar Sadr Hareketi'nin diğer adaylarına gitmektedir. Ancak bu isimlerin de blok kararı ile istifa edeceği düşünülürse göreve başlayacak yeni milletvekillerinin dağılımının

aşağıda gösterilen şekilde olması beklenmektedir.

Sayısı Artan Oluşumlar	Artış Sayısı
Fetih Koalisyonu	11
Ulusal Devlet Güçleri İttifakı	9
İmtidat	7
Kanun Devleti Koalisyonu	7
Haklar Hareketi	5
Akd-i Vatani	3
Tasmim Koalisyonu	3
Fırateyn Akımı	2
Vefa Hareketi	2
Kadimun	2
Takaddum Koalisyonu	2
Ulusal Nehc Koalisyonu	2
Muhafzun	1
Fav Zaho Topluluğu	1
Irak Ulusal Hareketi	1
İşrak Kanun	1
Munkizun	1
Nur Ayaklanma Hareketi	1
Vasit Ahalisi	1
Bağımsız	11
Toplam	73

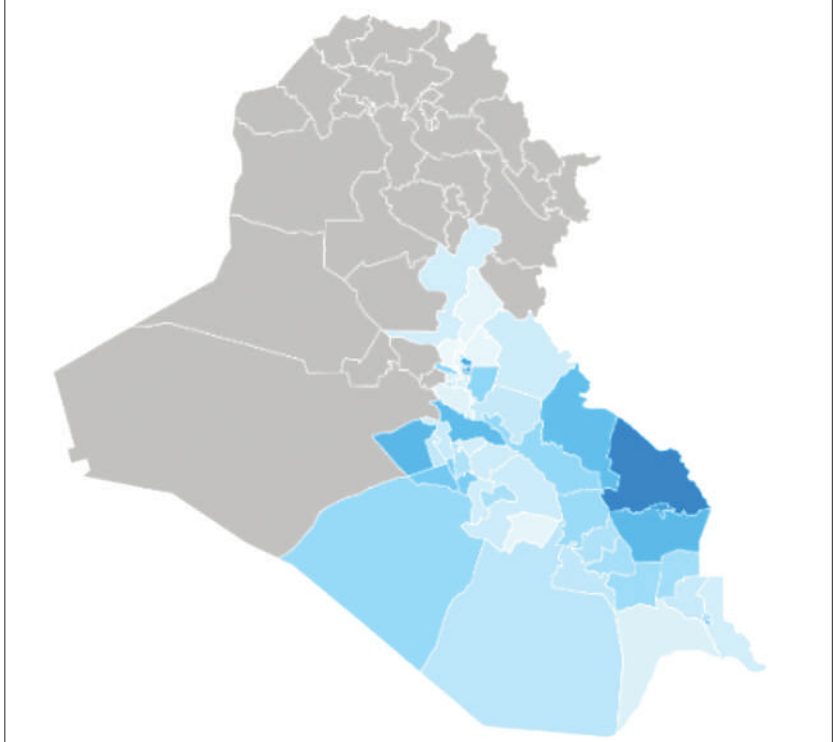
Sadr Hareketi'nin seçimlerin ardından elde ettiği sandalye yoğunluğu, ülkedeki Şii yoğunluğun yaşadığı güney vilayetlere ait seçim bölgelerinden kaynaklanmıştır.

Sadr Hareketi'nin seçimlerin ardından elde ettiği sandalye yoğunluğu, ülkedeki Şii yoğunluğun yaşadığı güney vilayetlere ait seçim bölgelerinden kaynaklanmıştır. Bu nedenle istifa kararının ardından oluşan yeni aritmetik içerisinde farklı grupların yaşadığı seçim bölgelerinde Sünni ve protestocu adaylarının temsil hakkına eriştiği görülmekle birlikte sandalyelerin büyük kısmının diğer Şii siyasi oluşumlara aktarıldığı görülmektedir.

Sadr'ın istifa hamlesinin ardından milletvekili sayısını en çok arttıran oluşumun 11 sandalye ile Fetih Koalisyonu olduğu görülmektedir. Buna ek olarak Haydar el-Abadi

ve Ammar el-Hekim önderliğindeki Ulusal Devlet Güçleri İttifakı, seçimlerde elde ettiği 4 sandalyeye ek olarak 9 sandalye daha kazanmaktadır. Bu noktada seçimde beklenen başarıyı gösteremeyen Ulusal Devlet Güçleri İttifakı'nın yeni aritmetik içerisinde ağırlığının arttığı söylenebilir. Diğer yandan Kanun Devleti Koalisyonu ve İmtidat Hareketi yedişer sandalye daha kazanmaktadır. Bu durum parlamentodaki protestocu etkinliğinin artmasına neden olabileceği gibi aynı zamanda seçimlerin ardından değişen denge ile Kanun Devleti Koalisyonu'nun en büyük siyasi oluşum hâline gelmesine neden olmaktadır.

Sadr Hareketi'nin Seçim Bölgelerine Göre Elde Ettiği Sandalyelerin Ağırlık Haritası

Seçim bölgelerindeki kazanan Sadr Hareketi adaylarına göre koyu tonlama uygulanmıştır.

Siyasi Oluşum	Sandalye Sayısı
Kanun Devleti Koalisyonu	40
Takaddum Koalisyonu	39
Kürdistan Demokratik Partisi	31
Fetih Koalisyonu	28
Kürdistan Koalisyonu	17
İmtidat Hareketi	16
Azim Hareketi	14
Ulusal Devlet Güçleri İttifakı	13
Yeni Nesil Hareketi	9
Tasmim Koalisyonu	8
İşrak Kanun	7
Akd-i Vatani	7
Haklar Hareketi	6
Diğer 26 Oluşum	40
Bağımsızlar	54
Toplam	329

Parlamentoda oluşan yeni denge her ne kadar mevcut durum itibarıyla Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin hükûmeti kurmasını sağlayacak bir boyutta olmasa da siyasi oluşumları yeniden pozisyon belirlemeye itecektir. Bu kapsamda zaten Şii Koordinasyon Çerçevesi ile hareket eden Kürdistan Yurtseverler Birliği'ne ek olarak KDP'nin de katılması cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda belirleyici olacaktır. Ancak bu durumda iki Kürt partisinin aday konusunda uzlaşmaya varması gerekecektir. Diğer yandan Ege-menlik Bloku ismi altında beraber pozisyon belirleyen Takaddum Koalisyonu ve Azim Hareketi arasında ayrışmaların ortaya çıkması beklenebilir. Bu ayrışmanın yaşanması ise Şii Koordinasyon Çerçevesi'ni cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda daha avantajlı bir pozisyona taşıyacaktır.

IRAK'I BEKLEYEN SENARYOLAR

Ekim 2019 tarihinde başlayan gösteriler Irak siyasetini etkisi altına almıştır.

Irak'ta yaklaşık 8 aydır süren cumhurbaşkanlığı ve hükûmet krizi 2021 parlamento seçimlerinde en fazla sandalyeyi elde eden Mukteda Sadr'ın açıklamaları üzerine harekete bağlı 73 milletvekili ve 2 bağımsız milletvekili istifalarını sunmuştur. Irak Temsilciler Meclisi (Parlamento) Başkanı Muhammed el-Halbusi de istifaları kabul ettiğini açıklamıştır. Böylece hükûmet kurma süreci yeni bir aşamaya geçmiştir. Sadr Hareketi milletvekillerinin istifası sonrası Sadr'ın ittifak yaptığı ve Vatanı Kurtarma İttifakı'nı birlikte kurduğu KDP ve Sünni Egemenlik Bloku'nun olası pozisyonu önem kazanmıştır. Bu doğrultuda KDP lideri Mesut Barzani sosyal medya hesabından yaptığı açıklamada "Sadr'ın kararına saygı duyuyor ve süreci takip ediyoruz" demiştir.⁹ Buradan hareketle Barzani'nin net bir pozisyon belirlemediği ancak hem Sadr hem de diğer aktörlerin pozisyonuna göre bir belirlemede bulunulacağını göstermiştir. Öte yandan Halbusi, istifa kararlarının hemen ardından Ürdün'e bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Halbusi, buradan yaptığı açıklamada, "İstifanın kesinlikle siyasi bir

etkisi oldu. Sadr Hareketi seçimlerde 73 sandalye ile en yüksek sandalyeyi kazanan blok. Sadr blokunun taraftarı ve destekçileri var ve bu seçimlerde açık olarak da görülmüyordu. Siyasi güçler olarak Sadr Hareketi ile temas hâlinde olacağız" ifadelerini kullanmıştır¹⁰ Buradan hareketle Halbusi'nin de Barzani gibi açık bir pozisyon almadığını söylemek mümkündür.

Diğer taraftan söz konusu istifalar Sadr Hareketi ve Vatanı Kurtarma İttifakı ile hem hükûmetin şekli hem de cumhurbaşkanı adayı konusunda rekabet içerisinde olan ve hükûmet kurma konusunda Sadr'dan farklı bir tavır benimseyen Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin alacağı pozisyon da Irak'ın siyasi geleceği için önemli diğer bir faktör olacaktır. İstifaların ardından Şii Koordinasyon Çerçevesi tarafından yapılan açıklamada, "Alınan istifa kararlarını saygıyla karşılıyoruz. Tüm taraflarla diyalog kurup anayasa ilkelerini tamamlayacağız ve hükûmeti kuracağız. Ulusal bir hükûmet kurmak için çalışacağız" ifadesinde

⁹ "Başkan Barzani'den Mukteda es-Sadr'ın kararına ilişkin açıklama", *Rudaw*, 13 Haziran 2022.

¹⁰ "Irak Meclis Başkanı Halbusi: Sadr Hareketi ile temas halinde olacağız", *Şarkul Avsat*, 13 Haziran 2022.

Sadr'ın parlamentoda elde ettiği gücü, Şiiler adına tek başına kullanma isteğinin de diğer Şii gruplarla ittifakı zorlaştırdığı söylenebilir.

bulunulmuştur.¹¹ Bu noktada Şii Koordinasyon Çerçevesi tarafından istifalara rağmen hükûmet kurma sürecinde yer alınacağına işaretleri verilmiştir. Zira istifaların ardından olası yeni milletvekillerinin göreve başlaması ile birlikte Şii Koordinasyon Çerçevesi de istifa öncesi parlamento aritmetiğine göre daha avantajlı bir pozisyona sahip olacaktır.

Bu noktada Sadr Hareketi'nin parlamentodaki siyasi süreçten çekilmesiyle Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin hükûmetin kurulmasındaki başat aktör olarak ortaya çıkacağı görülmektedir. Ancak daha önceki dönemde de istifalar olmasa bile Mukteda es-Sadr iki kez siyasal süreçten çekilmiş ve Şii Koordinasyon Çerçevesi'ne hükûmet kurmak için alan açmış ancak Şii Koordinasyon Çerçevesi başarısız olmuştur. Ancak yeni parlamento aritmetiği hem Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin hem de bloka karşı pozisyon alacak aktörlerin belirsizliği nedeniyle muğlaklığını korumaktadır.

Sadr Hareketi ve Şii Koordinasyon Çerçevesi arasındaki en büyük tartışma konusu, hükûmetin kuruluş şekline ilişkin olmuştur; Sadr çoğunluk hükûmeti isterken, Şii Koordinasyon Çerçevesi daha önceki hükûmetlerde olduğu gibi parlamentoda yer alan bütün grupların olduğu ulusal birlik hükûmetinden yana tavır almıştır. Zira yeni aritmetik çerçevesinde

hükûmet biçimi hakkındaki tartışmanın devam etmesi beklenebilir. Bu tartışma ise Irak siyasetini yeni krizlerin ortasına sürükleyebilecek bir dinamik oluşturmaktadır.

Bu noktada Sadr Hareketi'nin özellikle Şii Koordinasyon Çerçevesi içerisinde yer alan Kanun Devleti Koalisyonu lideri Nuri el-Maliki ile ittifak içerisinde olmak istemediğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda daha önce Sadr ile aynı yapı içerisinde yer alan ancak daha sonraki anlaşmazlıklar nedeniyle Sadr grubundan ayrılarak Asaib-i Ehli'l-Hak grubunu kuran Kays el-Hazali ile de sorunları olduğu bilinmektedir. Ayrıca Sadr'ın parlamentoda elde ettiği gücü, Şiiler adına tek başına kullanma isteğinin de diğer Şii gruplarla ittifakı zorlaştırdığı söylenebilir. Nitekim Mukteda es-Sadr seçimden sonraki 8 aylık süreçte ya ulusal çoğunluk hükûmeti kurma ya da muhalefette kalma konusunda kararlı bir tutum sergileyerek, Şii Koordinasyon Çerçevesi ile ittifak kurmaya yanaşmamıştır. Zira 2018'deki seçimlerin ardından 2021 seçimlerinde de güçlü çıkan Sadr'ın, Şii gruplar arasında bir liderlik mücadelesine girdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla Iraklı Şiiler arasında hem Irak'taki Şii pozisyonunun korunduğu hem de Şii iç siyasetinde bir gerilim yaşandığı söylenebilir.

¹¹ "Koordinasyon Çerçevesi'nden Sadr'ın çekilmesine ilişkin açıklama", *Türkmen Basın Ajansı (TEBA)*, 13 Haziran 2022.

Bu gerilim içerisinde sosyal ve siyasal tabandan aldığı desteği bu liderlik mücadelesi için kullanmaya çalışan Sadr'ın, söz konusu istifalarla "ben olmadan asla" şiarıyla hükûmet kurulamayacağını göstermeye çalıştığı görülmüştür. Bu noktada Sadr'ın son açıklamasındaki Necef vurgusu ve "ben Hannana çocuğuyum" ifadesini kullanması dikkat çekici olmuştur. Ayrıca istifaların ardından Sadr'ın istifa eden milletvekilleri ile Hannana'da bir araya gelmesi,¹² parlamento içi siyasetten çekilmesine rağmen toplumsal desteğini kimliği üzerinden korumayı amaçladığını göstermektedir. Zira Sadr, bu toplantıda "istifadan geri adım olmadığını ve siyasi süreçten çekileceğini vurgulaması"¹³ önem taşımaktadır. Buradan hareketle Sadr'ın parlamentoda devam edecek olan anayasal siyasi mekanizma içerisinde doğrudan yer almayacağı tahmin edilebilir. Ancak buna rağmen toplumsal desteği itibarıyla siyasetteki başat rolünü koruması da beklenmektedir.

Buna ek olarak Sadr'ın, Necef'in örtülü desteğini aldığı konusunda bir algı oluşturmaya çalıştığı da söylenebilir. Zira Mukteda es-Sadr, babası Muhammed Sadık es-Sadr'ın dinî merci olarak Saddam Hüseyin'e karşı mücadele ettiği ve 1999'da iki kardeşini kaybettiği Hannana'ya atıf yaparak,

hem dinî bir referansla bu açıklamayı yaptığını hem de siyasal olarak varlığını ortaya koyduğunu göstermek istemektedir. Nitekim Şii dinî merciliğin de söz konusu çekişmede önce sessiz kalması, Sadr'a destek anlamına gelmese bile karşı çıkmadığının anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Ancak daha sonra Sistani'ye atfedilen "Dinî merci gelişmeleri izliyor ve ülkeyle ilgili birçok konuda uyarılarda bulundu" ifadesi Sistani'nin açık bir siyasi pozisyonu desteklemediğini, başka bir deyişle hiçbir siyasi pozisyonu baştan reddetmediğini göstermektedir. Zira her ne kadar Irak'taki en büyük Şii dinî merci siyasetten uzak bir pozisyon sergilemeye çalışsa da hem daha önceki başbakanlardan Haydar el-Abadi ve Adil Abdolmehdi dönemlerinde hükûmete ilişkin hem de seçim süreçlerinde, merci tarafından yapılan açıklamaların siyasal süreçlere yön verdiği görülmüştür. Bu noktada Sistani'nin ülkedeki ilerleyişe bağlı olarak açıktan pozisyon belirleyeceği söylenebilir. Zira Şii dinî merciliğin sürece müdahil olmaması Sadr'ın kararını desteklediği anlamına gelebileceği gibi süreçte taraf olamamak adına müdahil olmadığı yorumu da yapılabilir. Diğer yandan Sistani'nin açık pozisyonu ile Sadr'a bir alan bıraktığı söylenebilir. Zira Sistani'nin, Necef-Kum Havzaları arasındaki tarihsel gerilime karşı Necef hav-

Mukteda es-Sadr,
babası
Muhammed
Sadık es-Sadr'ın
dinî merci olarak
Saddam
Hüseyin'e karşı
mücadele ettiği ve
1999'da iki
kardeşini
kaybettiği
Hannana'ya atıf
yaparak, hem dinî
bir referansla bu
açıklamayı
yaptığını hem de
siyasal olarak
varlığını ortaya
koyduğunu
göstermek
istemektedir.

¹² "Sadr, istifa eden vekiller ile toplanacak", *Türkmen Basın Ajansı (TEBA)*, 15 Haziran 2022.

¹³ "Seyyid Sadr: Temsilciler Meclisine sunulan istifadan geri adım yok", *Iraqi News Agency (INA)*, 15 Haziran 2022.

zasının Iraklı Şii kimliğinin korunabilmesi amacıyla bu alanı tanıdığı söylenebilir.

Sadr milletvekillerinin istifası sonrası oluşacak yeni parlamento dengesine göre Kanun Devleti Koalisyonu, Fetih Koalisyonu ve bağımsız ve-killerin sandalye sayılarını attırmasıyla İran yanlısı grupların eli güçlenecek ve yeni hükümet kurma sürecinin yürütücü gücü olma pozisyonuna erişmeleri mümkün olabilecektir. Bu noktada Sadr'ın, Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin hükümet kurması konusunda alan açtığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak hükümetin kurulamaması ve olası bir erken seçim yapılması durumunda hükümeti kuramadığı için başarısız addedilecek grupların yeni dengede güç kaybetmesi beklenebilir.

Ancak mevcut durum itibarıyla Sadr Hareketi'nin siyaseten süreçten çekilmesi Irak'taki pek çok dinamiği tetikleyebilir. Zira Sadr'ın daha önceki kararından farklı olarak parlamento dışına çıkması, parlamento içerisinde sürdüreceği muhalefeti parlamento dışına taşıyacağı anlamına gelmektedir. Nitekim Sadr'ın kitleleri harekete geçirme gücü ve kabiliyeti diğer gruplara göre daha yüksek olduğu önceki gösterilerde açıkça görülmüştür. Sadr, bu ihtimal bağlamında sokakta muhalefet yaparak İran yanlısı grupların başarısızlığını gözlemleyerek toplumsal muhalefetin başat aktörü hâline gelebilecektir.

Sadr'ın sokak hareketlerine yönelmesi ve İran'a yakın Şii grupların hükümet kurma çabalarını baltalaması, Irak'taki siyasi ve sosyal karmaşanın artmasına neden olabilir. Nitekim Sadr ve diğer Şii gruplar arasında ortaya çıkacak mücadelede, siyasi olduğu kadar söz konusu grupların aynı zamanda silahlı güce de sahip olması nedeniyle Şiiler açısından silahlı çatışma riski göz ardı edilmemelidir. Bu durum Şiiler arasında bir "iç

savaş"a uygun zemin hazırlamaktadır. Ancak Şii gruplar üzerinde böyle bir hadiseyi engelleyebilecek aktör olan Sistani'nin pozisyonunun önemi artmaktadır. Öte yandan, olası bir Şii-Şii iç savaşı ülkenin daha geniş anlamda yeniden iç savaş ve terör sarmalına girmesine neden olabilir. Zira PKK ve IŞİD gibi terör örgütleri, Irak'ta güç boşluğundan yararlanabildiklerini geçmiş dönem içerisinde göstermişlerdir.

Bu denklem içerisinde Şii gruplar arasında böyle bir durumun ortaya çıkmasının sadece Şii gruplarla sınırlı kalmayacağını öngörmek mümkündür. Nitekim bu riskin farkına varan aktörlerin ön alma çabaları görülmektedir. Zira Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih'in, "ortaya konulacak yeni siyasi inisiyatif Sadr'ı kararından geri döndürmeyi amaçlayacaktır. Bu karar Irak'ı ciddi olarak etkileyebilecek bir boyuttur. Hiçbir hükümet Sadr'ın desteği ve onayı olmadan başarılı olamaz" açıklaması bu minvalde değerlendirilebilir.¹⁴ Çünkü Fetih Koalisyonu lideri Hadi el-Amiri'nin istifaların ardından daha da güçlenerek çıkması beklenirken, "Merci, günü kurtarmak ve hayatı normale döndürmek için her zaman doğru zamanda ortaya çıkar" açıklaması¹⁵ ile krizin çözülmesi için Sistani'nin müdahale etmesini istemiştir. Olası bir Şii-Şii çatışması siyasetin ve yönetimin yürütücü gücü olan Şii gruplar arasındaki mücadelenin Sünni Araplar, Kürtler ve hatta Türkmenler açısından bile kutuplaşma riskini ortaya çıkardığını söylenebilir. Bu nedenle krizin daha üst boyutlara varmadan çözülebilmesi için yeni girişimler ve hatta Sistani'nin müdahalesi görülebilir.

Sadr milletvekillerinin istifasıyla Sadr liderliğinde kurulan ve Sünni Egemenlik Bloku ile KDP'nin yer aldığı Vatanı Kurtarma İttifakı'nın fiilen sona erme aşamasına girdiği görülmektedir. Bu noktada Sadr'ın yanında yer alarak İran yanlısı

¹⁴ "President Salih to launch a political initiative soon", *Shafaq News*, 14 June 2022.

¹⁵ "Al-Ameri calls on the Marja'iyah to intervene and solve the crisis", *Shafaq News*, 13 June 2022.

güçleri karşısına alan KDP ve Sünni gruplar zor bir süreçle karşı karşıya kalmaktadır. Nitekim iki aktörün Sadr'ın siyasi süreçten çekilmesini engellemek için çalıştıkları da gündeme gelmiştir. Zira bu iki aktörün kazanımlarını ve konumlarını kaybetmemek amacıyla müzakereye açık bir motivasyonla yaklaşımları kendileri açısından en iyi seçenek gibi görünmektedir. Ancak hem KDP'nin hem de Egemenlik Bloku'nun bileşenlerini koruması durumunda Şii Koordinasyon Çerçevesi'ne karşıt bir pozisyon belirlemesi tikanıklığının devam etmesine neden olabilir. Bu noktada Vatanı Kurtarma İttifakı'nın hükümet kurma ittifakı olarak değerlendirilmesi, Irak'taki sonraki seçimlerden sonra farklı grupların ortak ittifaklarda bir araya gelmesini engelleyici bir örnek olarak Irak siyasi tarihinde yer alabilir. Ancak ittifakın, parlamento içi bir ittifakın ötesinde kurulmuş olduğu ihtimalinde olası bir erken seçimde daha güçlü bir şekilde yeniden ortaya çıkması mümkün olabilir.

Bu noktada KDP lideri Mesut Barzani'nin istifalara ilişkin yaptığı açıklamada, "karara saygı duyduklarını ve süreci takip ettiklerini" belirtmesi dikkat çekmektedir. Barzani'nin "Süreci takip ediyoruz" ifadesiyle KDP'nin yeni tekliflere ilişkin açık kapı bıraktığını söylemek yanlış olmayacağı gibi olası

bir Vatanı Kurtarma İttifakı içerisinde yeniden daha güçlü bir geri dönüşü amaçlayacağı da söylenebilir. Bu denklem içerisinde parlamentodan istifa etmeyen Egemenlik Bloku ile KDP siyaset bağlamında Sadr Hareketi'nden ayrılmıştır. Ancak olası bir ittifakın geri dönüşüne gidecek süreç içerisinde Egemenlik Bloku, KDP'den daha kırılabilir bir yapıdadır. Zira içerisinde farklı bileşenlere ve siyasi kişiliklere sahip olan Egemenlik Bloku, daha önceki seçimlerde görüldüğü üzere Sünnilerin birbirinden ayrılan mirasını taşımaktadır. Bu kapsamda Sünniler arasında güçlü liderlik hâline gelen Halbusi ve Hancer gibi kişilerin taban üzerinde kapsayıcılığı sağlayamaması dikkat çekmektedir. Ancak Vatanı Kurtarma İttifakı'ndan ayrılan grupların siyaset konusundaki farklılıklarını gösterdiği ve "grup çıkarı" tabanından ileride kurulacak hükümete de göz kırpmaları muhtemel bir senaryodur. Nitekim daha önceki süreçte Şii Koordinasyon Çerçevesi adına Hadi el-Amiri'nin özellikle KDP'yi ikna edebilmek için Erbil'e birden fazla ziyaret düzenlediği hafızalarda yerini korumaktadır.¹⁶ Bu kapsamda Şii Koordinasyon Çerçevesi liderlerinden Nuri el-Maliki'nin istifa kararının ardından KYB, Azim İttifakı ve istifaların ardından dört milletvekiline sahip olan Babil Hareketi ile bir araya gelmesi,¹⁷ Şii

Sadr Hareketi'nin tamamının istifasını eş zamanlı olarak sunması hareket içerisindeki koordinasyon ve birlik seviyesini açıkça göstermektedir. Zira seçilen milletvekilleri bir yıldan daha az süre görevde kaldığı için bütün özlük haklarını kaybetmektedir.

¹⁶ "President Barzani receives al-Amiri in Erbil", *Shafaq News*, 17 January 2022.

¹⁷ "Sadr grubunun istifası sonrası diğer siyasi bloklar bir araya geldi", *Rudaw*, 15 Haziran 2022.

Sadr Hareketi'nin tamamının istifasını eş zamanlı olarak sunması hareket içerisindeki koordinasyon ve birlik seviyesini açıkça göstermektedir. Zira seçilen milletvekilleri bir yıldan daha az süre görevde kaldığı için bütün özlük haklarını kaybetmektedir.

Koordinasyon Çerçevesi'nin hükûmet kurma sürecindeki etkinliğini arttırmak istediğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Diğer yandan Sadr Hareketi'nin tamamının istifasını eş zamanlı olarak sunması hareket içerisindeki koordinasyon ve birlik seviyesini açıkça göstermektedir. Zira seçilen milletvekilleri bir yıldan daha az süre görevde kaldığı için bütün özlük haklarını kaybetmektedir. Nitekim Sadr Hareketi Politbüro Başkanı Ahmed el-Mutayri'nin "Sadr'ın siyasi fedakârlık göstererek siyasetten çekilmesi ve milletvekillerinin koltuklarını rakip siyasi gruplara bırakması kendisini Irak'a kurban verdiği anlamı taşıyor" ve Sadr'ın milletvekillerine gönderdiği mektupta "Bu adımım, halkımızı ve ülkemizi meçhul bir gelecekte kurtarmak için fedakârlık yaptığım anlamına geliyor" ifadeleri¹⁸ istifaların motivasyonu hakkında fikir vermektedir. Buna rağmen istifa talebine bütün milletvekillerinin uyması ile gösterilen birlik, Irak'ta "Şii Evi"ndeki ayrışmanın artık onarılamayacak noktaya geldiğini göstermektedir. Bu ayrışma doğrultusunda Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin de Sadr Hareketi'nin farklı pozisyonu itibarıyla yaşanan farklılaşmaya rağmen hükûmet kurma sürecini üsteleneceğini gös-

teren açıklamaları ilişkilerdeki bozulmanın ilerleyen safhalara ulaştığını göstermektedir. Zira Şii Koordinasyon Çerçevesi tarafından yapılan açıklamada "Bir sonraki hükûmetin hizmetler sunan, ülkenin birliğini ve egemenliğini, Irak'ın bölgedeki konumunu koruyan güçlü ve yetenekli bir hükûmet olması gerektiğine inandığı için tüm siyasi partilere yaklaşıma hazırız. Anayasal yükümlülükleri tamamlamak ve bir ulusal hizmet hükûmeti oluşturmak için tüm siyasi güçlerle diyalog hâlinde ilerleyeceğiz" denilmesi¹⁹ bu durumu göstermektedir. Buradan hareketle Irak'taki "Şii Evi"nin artık onarılamayacak bir boyutta ayrışması istifaların ötesinde Sadr Hareketi tarafından kurulacak bir hükûmetteki tek Şii oluşumun kendisi olması veya hükûmetin Şii Koordinasyon Çerçevesi tarafından kurulması durumunda muhalefette kalacağının açıklanması ile görülmektedir. Zira, Sadr Hareketi'nin istifa hamlesi ile Sadr, milletvekillerine ve hareket üzerinde yoğun bir baskı kurmuş ve hareketin ulusal birlik hükûmetinde yer almasını engellemiştir.

Iraklı Şiiler arasındaki mevcut ayrışmanın ötesinde siyasete ve dolayısıyla muhalefet görevine parlamento dışında devam edecek olan Sadr'ın toplumsal etkileri göz önünde bulundurulduğunda

¹⁸ "Iraklı uzmanlara göre Sadr'ın siyasetten çekilmesi sokak hareketlerini tetikleyebilir", *Anadolu Ajansı*, 14 Haziran 2022.

¹⁹ "Sadr grubunun istifası sonrası diğer siyasi bloklar bir araya geldi", *Rudaw*, 15 Haziran 2022.

Irak'ta yeni sokak hareketlerinin beklenmesi muhtemeldir. Zira Ekim 2019 gösterilerinin mevcut siyasi yapıda kısmi de olsa bir değişim getirmesi, sokağın cazibesini arttırmaktadır. Bu kapsamda Sadr'ın istifaların ardından ülkedeki başka hükûmet krizi olmak üzere sorunların çözülmemesi durumunda gösteri çağrılarında bulunması beklenebilir. Buna rağmen geniş katılımlı sokak hareketlerinin ortaya çıkması durumunda erken seçime gidilmesi hükûmetin geçici sıfatı ile görev yapmasından dolayı mümkün olamayacaktır. Bu durumda ise parlamentonun kendisini feshetmesi gerekmektedir. Hatta erken seçime gidilmesi durumunda da Sadr, "yolsuzluğa bulaşanların katılması durumunda gelecek seçimlere katılmayacağız" açıklaması²⁰ ile erken seçim ihtimalinin düşündüğünü göstermektedir. Bu kapsamda erken seçim senaryosunu Sadr Hareketi destekleyecek olmasına rağmen Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin hükûmet sürecini devralması sürecin bir şekilde devam etmesini sağlayabilir. Bu durumda ise Sistani'nin siyaseten alacağı pozisyon ve "krizlerin aşılması için siyaseten ye-

nilenme" çağrısı Irak'ın başat aktörü olan bütün Şii siyasi oluşumların yaklaşımını değiştirebilecek bir etken olacağını söylemek mümkündür.

Bu noktada Irak'ın yeni bir dönüm noktasında olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira ifade edilen tüm senaryolar değerlendirildiğinde, Irak'ın bir değişim ve dönüşüme doğru gittiği görülmektedir. Nitekim Irak siyasetinin yürütücü gücü olan Şii gruplar arasındaki uzlaşma ya da çekişme, devlet sistematığını etkilediği gibi Şii grupların elinde bulunan yönetim gücü, siyasi etkinlik, silah, maddi ve beşerî kaynaklar düşünüldüğünde, istikrar ve güvenlik açısından da önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte Şii gruplar arasındaki bu dinamik ve denge, Şiiler dışındaki grupları da etkilemekte ve yakından ilgilendirmektedir. Buradan hareketle Şiiler arasındaki dinamizmin yönünün, ülkenin geleceği açısından da belirleyici olacağı öngörülebilir. Ancak siyasetten ekonomiye sosyal hayattan güvenliğe pek çok sorunla mücadele etmeye çalışan Irak'ın yeni bir bölünme ve kutuplaşmayı kaldırması zor görünmektedir.

²⁰ "Iraqi Shia leader al-Sadr withdraws from political process", *Aljazeera*, 16 June 2022.

NOTLAR

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

NOTLAR

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

NOTLAR

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

www.orsam.org.tr

[orsamorgtr](https://www.youtube.com/orsamorgtr)